

Materiály

LUMÍR KUCHAR

ŠALDOVY LISTY „ELIŠCE PŘEMYSLOVNÉ“

F. X. Šalda (1867–1937) měl k Moravě od počátku své literární činnosti velmi blízko. Je známa jeho účast v soubojích „moravské kritiky“ v Literárních listech Františka Dlouhého, později jeho přátelství k Moravanům Františku Táborskému, Františku Skácelíkovi, Vítězslavu Nezvalovi a Františku Halasovi. Nesmírnou úctu choval Šalda k Otokaru Březinovi a později se přátelsky stýkal s Jakubem Demlem. S nimi se setkal nejen v Topolčiankách, v Jaroměřicích n. R., v Tasově, ale především v Jemnici u své přítelkyně Vojtěšky Vaněčkové, kterou navštívil již v roce 1908 (ještě před svým známým pobytem ve Starém Hobzí). Hned z Jemnice zajel F. X. Šalda s velkým očekáváním k Otokaru Březinovi do blízkých Jaroměřic n. R. Šel tam veselý, vzpomíná Vojtěška Vaněčková, vrátil se vážný. A přikázal, aby na něho nikdo nemluvil. „Z toho se měsíc nevzpamatuji, jako by se na člověka svalila hora,“ prohlásil po této návštěvě.

V Šaldových vztazích k Moravě bylo rozhodující jeho přátelství s Růženou Svobodovou. Jemnice Šaldu přitahovala proto, že Vojtěška Vaněčková byla krajanka a věrná přítelkyně Růženy Svobodové. Poznala se s ní v roce 1906 a uvedla ji k O. Březinovi v Moravských Budějovicích r. 1908. Z těchto setkání vznikaly základy venkovského literárního salónu Vojtěšky Vaněčkové v jejím pozdějším působišti v Jemnici. Tam docházela ze Znojma za svou sestrou Františkou také mladá studentka Eliška Česneková, literaturou a uměním zaujatá žákyně O. Březiny. Na první pohled okouzila F. X. Šaldu, který potom rád pobýval v její společnosti, zajímal se o její další studia a styky s Březinou.

Svědectví o vzájemném obdivu a úctě se zčásti dochovalo v Šaldových dopisech Elišce, především z roku 1928. Významné jsou však i Šaldovy pohlednice z let 1922, 1934 a 1935 a Šaldův dopis Vojtěšce Vaněčkové, svědčící o zlobě lidí, kteří na něm chtěli vydírat. Toto básnické a lidsky jímavé torzo uveřejňuji k doplnění méně známého období Šaldova života. Všechny Šaldovy listy Elišce Česnekové se nedochovaly; mnohé se během času ztratily.

Eliška Česneková se narodila 23. října 1902 v Ohrazenicích a dívčí školu navštěvovala v blízkých Jaroměřicích n. R., kde byl jejím třídním učitelem Otokar Březina. Když mu jednou přiznala, že by chtěla studovat práva a diplomacii, řekl jí básník: „Především se starejte o to, abyste obohatila svou duši!“

Eliščina sestra Františka byla učitelkou v Jemnici a bydlela v podnájmu u ředitelky dívčí měšťanské školy Vojtěšky Vaněčkové (1873–1951). Druhou sestru Zdenku učil v Litomyšli Alois Jirásek. Literární zaujetí a smysl pro krásu nalézáme v celé rodině (otec sester Česnekových byl řídícím učitelem a přátelil se s O. Březinou).

Centrum uměleckého a vlasteneckého zájmu a společenských styků vytvářela Vojtěška Vaněčková. U ní se v Jemnici scházeli F. X. Šalda, Růžena Svobodová, Marian Schaller, Otokar Březina, Jakub Deml a další. Vojtěška tehdy, pod vlivem Šaldovým a na přání Růženy Svobodové, překládala z němčiny a z francouzštiny. Překlad Suarèsova „Dostojevského“ věnovala památce Růženy Svobodové a za pomoc děkovala v závěru knihy F. X. Šaldovi (1920).

Do Jemnice k přátelům jezdil F. X. Šalda zvláště po smrti Růženy Svobodové: hledal v jejím rodném kraji utišení. Eliška Česneková mně vypravovala (zaznamenal jsem její slova na magnetofonovou pásku r. 1965) o setkání s autorem básnické sbírky *Strom bolesti* těmito slovy: „Uviděla jsem krásného starého muže, který byl úplně podloměn nemocí. Opíral se o hůl, jedna noha byla bezvládná, namáhavě ji přisunoval ke druhé. Způsobovalo mu to veliké bolesti, až se mu často tvář svírala. Překonával to však hrdinsky. Nikdy se u něho neprojevovalo bolestinství, nemluvil o mučednictví. Bolest překonával neobyčejnou silou ducha. Před sebou měl jen ideál tvůrčí a mravní.“

Již po prvním setkání dostala se Eliška Česneková do Šaldova kruhu. Plně to docenila později, když studovala v Praze. Přijímal ji v Kanálské ulici s obdivem a radostí. Uvedl ji do společnosti svých nejbližších přátel a jako sestru obdarovával vzácnými bibeloty, rukopisy, knihami, unikátními dedikacemi a dal jí k dispozici svou knihovnu. Tak získala Eliška Česneková od Šaldy Březinův lístek z Topolčianek, Demlovy první dopisy adresované Šaldovi a také jeho Věštce s autorovým věnováním. Srovnávala Demlův prorocký dialog s pozdějšími Šaldovými Zástupy a s Martenovou skladbou *Nad městem*. To bylo v době, kdy se její právnická studia blížila k závěru.

Sestry Česnekovy s Vojtěškou Vaněčkovou jezdily každoročně o prázdninách k moři. Protože o tom Eliška často hovořila s F. X. Šaldou, vyjádřil jednou přání jet s nimi. Jak z dochované korespondence vyplývá, zabránila mu v tom nemoc. Místo dřívějších Eliščiných návštěv v Šaldově bytě přicházely za ní do Podují básnickovy pohledy a listy. Šaldova nemoc se zhoršovala, neúčastnil se ani Eliščinu promoce. A přece se po delší době uskutěčnilo setkání na rozloučenou.

V roce 1936 byla JUDr. Eliška Česneková na právnickém kongresu v Praze. S Vojtěškou Vaněčkovou tehdy zajela k Šaldovi do jeho dobrýchovické vily. Starý básník byl dojat, když je uviděl. Bylo to v září r. 1936, nedlouho před Šaldovou smrtí.

Do knihy *O nejmladší poezii české* vepsal Šalda Elišce dedikaci a pak

tiše vzpomínali v césurách mlčení. Když obě ženy odcházely, vyšel Šalda s námahou, ale přece jen před dům a z růžového keře utrl červené poupě pro Elišku. Opřen o zahradní branku, smutně pohlížel do dálky, kam mu navždy odcházely přítelkyně nejvěrnější.

Adresátku Šaldových dopisů nazval kdysi v Moravských Budějovicích její učitel František Jech „Eliškou Přemyslovnou“, která se těšila ze štěstí, že viděla Otokara Březinu a žila v jeho kraji.

Eliška Česneková poznala dvě velké osobnosti: duchovní světlo Otokara Březiny a utrpení F. X. Šaldy, jejich bolest, spalující všechno vnější a všední. Dopisy, které jí psal Šalda, významně obohacují poznání F. X. Šaldy v posledním období jeho života.

Ediční poznámka

Dopisy F. X. Šaldy ponechávám v původním znění. Upravuji jen incipit dopisů, kde po čárce v oslovení psal Šalda velké písmeno. JUC. píši na rozdíl od Šaldy s tečkou. Zatím co upravuji na *zatímco*. Šaldův pravopis ponechávám také ve slově *Salcpursku* a *Oesterreich*. Neopravuji rovněž tvar *nohami*, abych zachoval atmosféru soukromé korespondence, v níž Šalda vyjádřil své uvolnění ve stylizaci i v pravopisu. Ponechávám také všechny infinitivy na *ti*. Na několika místech pro srozumitelnost doplňuji interpunkcí (čárky).

Děkuji paní JUDr. Elišce Česnekové za to, že svolila publikovat toto vzácné šaldovské moravicum.

1

Milá slečno Eliško,
mnohokrát děkuji za vlídné vzpomnutí; velmi jste mne potěšila.¹
Pozdravuje Vás přátelsky

F. X. Š.

Kartoun (15 cm x 9 cm). Psáno perem. Adresa: Slečna JUC. Eliška Česneková, Znojmo, Morava. Zpáteční adresa: F. X. Šalda, Vinohrady, Kanálská 4. Údaje poštovního razítka: Praha 5. XII. 1922.

¹ Eliška Česneková se poprvé setkala s F. X. Šaldou u Vojtěšky Vaněčkové v Jemnici, v domě „u Nunvářů“.

2

Milá slečno Eliško,
chybila jste, že jste nepřijala mého pohostinství a nestudovala u mně. Jak by to bylo pěkné, kdybch nyní seděl v pracovně jako sedím, ale věděl, že přes předšní ob dvě stěny bije lidské srdce a dýše lidská bytost a nota bene: milé srdce a milá bytost. Kdežto takto!¹

Jen měsíc leží svým zakrveným přísvitem v těch prázdných pokojích a činí jejich chlad ještě mrazivějším. Vypadá to, jako bych plul v nějaké lodi, která spadla ke dnu mořskému — někam pod vody ticha — a leží jako větev

bez hnutí . . . , zatímco někde daleko od ní tryská život a radost a hluk a světlo.

To všechno píši Vám v 8 večer v úterý, když jsem přijel z Klementina² a vrátil se do pustého bytu, v němž všechno mlčí mlčením knih, jež napsali velcí mrtví, kteří se také odmlčeli.

Jest tak teskný a neradostný ten můj život. Stále táž kolej vyrytá hluboko do země a vůz v ní zapadlý. Jak to tíží! Nebe je již černé. A ani skřivan v něm nezpívá.

Kdy děláte tu zkoušku?³ A po ní? Zůstanete v Praze nebo pojedete domů?

Vojtěška u mne již dlouho nebyla. Patrně má jiné starosti.

Kus Dyje jsem kdysi viděl a právě u Znojma. Byl jsem tam před lety, snad r. 1907. Víím, že je tam starý kostel prostřed náměstí a pak sad, který nějak sestupuje k řece; a ten sad je korunován hradbami nebo kaplí,⁴ nějakou velmi historickou kaplí. Jak mně to všechno vybledlo v mysli!

Mnoho přátelských pozdravů!

F. X. Š.

Dopis (21 cm x 13,5 cm). Psáno perem na první a druhé straně. Adresa: Slečna JUC. Eliška Česneková, Znojmo, ul. Legií. Zpáteční adresa: F. X. Šalda, Vinohrady, Kanálská 4. Údaje poštovního razítka: Praha 28. XI. 1928. Obálka nebyla frankována, doplatek 2 K, razítko Znojmo.

¹ Eliška Česneková bydlela v Praze u své přítelkyně, krajanky Boženy Popilkové, provdané za francouzského ataše a později vystupující pod jménem madame Valade.

² Po habilitaci v roce 1915 byl F. X. Šalda r. 1918 jmenován profesorem románských literatur na Univerzitě Karlově.

³ JUC. Eliška Česneková studovala na Univerzitě Karlově práva; také v Praze ji Vojtěška Vaněčková uvedla k Šaldovi.

⁴ F. X. Šaldovi se v mysli nejasně objevil obraz historického centra Znojma s přemyslovskou rotundou.

Milá slečno Eliško,
jste-li ještě v Praze, buďte tak laskava a navštivte mne co nejdříve, abychom se dohodli o té Malinské.¹

Přátelské pozdravy!

Váš F. X. Š.

Jsem doma zítra, ve středu 2—5, ve čtvrtek dopol. i odpol.

Korespondenční lístek. Psáno perem. Adresa: Slečna JUC. Eliška Česneková. Nusle, Pod sokolovnou 694/IIb. Údaje poštovního razítka: Praha 12. VI. 1928.

¹ Eliška Česneková se svými sestrami, učitelkami Františkou a Zdenkou, s bratrancem a s ředitelkou Vojtěškou Vaněčkovou jezdily pravidelně na prázdniny do Jugoslávie na ostrov Krk.

4

Milá slečno JUC.,

domníval jsem se, že se sjedeme asi 26. ve Vídni, ale zatím jsem se rozstonal: zle kašlu, prsa mám jako zešněrovaná, takže pochybuji, že budu moci vyjeti z Prahy, jak jsem myslel.

Mathesius¹ najal sám již na Krku pokoje, a sice oběma v hotelu „Slavija“, který má vyhlídku na moře, od 26. t. m. Pro ostatní 2 pokoje po 2 postelích v privátu. Celé zaopatření 60 din. denně, koupání 3 din. (kabina).

Chci Vám tedy říci, že se můžete *sama* vypravit na Malinskou, neboť od 26. máte tam byt. Odjezd z Vídne (píše mi M.) 21,00, v Zagrebu 6,30 ráno, vlak jede pak v 7,00 dále, jest snad 12,13 v Sušaku; odtud v 13 h. parník na Malinskou. Z Vídne do Sušaku přímý vůz; jinak musíte přesezat v Steinbrucku (Zidany most). Kdybyste chtěla si odpočinout v Zagrebu, objednejte si telegraficky pokoj „Kod Tri Parvana“.²

Napište slovíčko prof. B. Mathesiovi a on Vám přijede naproti do Sušaku.

Já si musím zatím nějak polepšit zdraví, takhle se nemohu tam vypravit.

S přátelským pozdravem

Váš

F. X. Š.

Vinohrady, Kanálská 4

20. VI. 28

Dopis (20,7 cm x 13,4 cm). Psáno perem na první a druhé straně. Adresa na obálce: Slečna JUC. Eliška Česneková, Znojmo, Morava. Údaje poštovního razítka: Praha 20. VI. 28.

¹ Bohumil Mathesius (1888–1952), Šaldův přítel, básník a překladatel, po r. 1945 profesor sovětské literatury na filozofické fakultě v Praze.

² Sestry Česnekovy na zpáteční cestě v Záhřebě nocovaly.

5

Vinohrady, Kanálská 4
28. 6. 1928

Milá slečno JUC.,

do poslední chvílky doufal jsem, že budu moci s Vámi jet. Velmi jsem se na to těšil. Dnes mám zánět okostice a sepsis. Alespoň týden musím být jistě doma . . .

Telegraficky odřekl jsem dnes Mathesiovi, který Vás tam očekává.

Myslím, že by Vás můj list nezastihl již ve Znojmě, proto piši přímo na Krk.

Prosím Vás, vyšetřete, neměl-li Mathesius výlohy s objednávaním pokojů, nemusil-li platit penále, a sdělte mně to laskavě ihned, abych mu to mohl nahradit.

Přeji Vám krásného pobytu a zotavení po těch velikých zkouškách. Také Vojtíkovi¹ a ostatním dámám všeho nejlepšího.

V úctě přátelské Váš

F. X. Š.

Dopis — dvojlíst (20,7 cm x 13,4 cm). Psáno perem na první straně. Bez obálky.

¹ Takto Šalda oslovoval Vojtěšku Vaněčkovou. Ostatní myslel sestry Česnekovy.

6

Hofgastein 14. 7. 28

Milá slečno JUC.,

tak vidíte, kde jsem se octl! V Hofgasteině,¹ což jest lázeňské místo v Salcpursku. Doktor mne sem posílá. Říká, že s nohami je to špatné, a očekává pro ně něco od zdejší vody. Tak jsem se včera sebral o 6. hodině ranní a v přespávacím rychlíku při 40° po utrpení více než 12 hodiném dojel jsem sem.

Je to zde dosti smutné horské hnízdo. Bydlím v pensionátě Winkler těsně u věže kostelní a zvony divoce řvou na mne — dávno jsem neslyšel takové hulákání (jako by si vzali příklad z katolické žurnalistiky!) — kdy se jim zlíbí, jako by mne chtěly ohlušit nebo ve mně snad ohlušit všechny světské myšlenky! Z lidí neviděl jsem posud mnohem víc než spousty dědků a bab., které se tu léčí. Gastein jsou lázně pro starce . . . , to jsme to dotáhli, milá slečno Eliško! Krásné mladé tváře tu zřídka vidět. Takže ten společný výlet do baru Boccaccio, který jsem podnikl s Mathesiem a odkud jsme si dovolili poslati Vám pohlednici, byl jakési rozloučení s mladostí — na neshledanou!

Pro Vojtíka² bylo by to zde moc dobré. Jednak by se rozhodně omladila, a zvláště silně by pak ráčila jako svědkyně mezi katolickými mystiky a jednak ty zvony nedaly by jí zaspát a vytáhly by ji z postele vždycky rovnou do kostela! Ohledně Tvé pražské budoucnosti, milý Vojtíšku: bojím se, abys nepodléhala příliš svodům velkoměstského života! To víš přece, že Dábel právě takovým ovečkám, jako jsi Ty, strojí největší nástrahy! Známe to z Parisu!

Já zde si mám odsedět 4–5 týdnů. Nevím, vydržím-li to zde. Jsem již na poloviční cestě k Vám — možno, že odtud prchnu na Malinskou. Obejmouti Vojtíška — i kdybych v Americe byl, jen proto bych do Evropy přijel. Ale i když si zde odsedím tu 4–5 týdenní karanténu, pak bych po ní přece rád na Krk. Mathesius mně říkal, abych nyní na Krk nejezdil, že prý je tam přílišné vedro, ale od druhé polovice srpna do poloviny září — v době vinobraní — to prý je ráj sám. Tak tedy se pořád na ten slíbený ráj těším. Snad se mně před smrtí přece něco ještě splní. Musíte tam však zůstat do mého příjezdu! Jinak by mne to tam netěšilo.

Tedy: mnoho pozdravů, krásná slečno Eliško, slavná doktorko. A pozdravujte také Vojtíška, katolickou pseudomystičku, a slečno sestry.

A napište mi sem brzy, hodně brzy psaní co nejděší! Nemáte tuchy, jak jsem tu osamělý a jak se mně tu stýská!

Bien à vous

F. X. Š.

Hofgastein
Pension Winkler

Dopis — dvojlíst (20,5 cm x 13,5 cm). Psáno perem na první, druhé a třetí straně. Adresa na obálce: Slečna JUC. Eliška Česneková, tč. Malinska, Otok Krk, hotel „Slavija“, SHS. Zpáteční adresa: Dr. F. X. Šalda, tč. Hofgastein, Pension Winkler. Údaje poštovního razítka: Thermal Bad Hofgastein 14. VII. 28.

¹ Lázeňské místo v Rakousku. Šaldovi se tam však nedařilo, jak svědčí jeho fejton *Dojem z léta* (v Šaldově Zápisníku 1928/29).

² Vojtěška Vaněčková byla velmi společenská, mnohdy až výstřední (podle svědectví Elišky Česnekové), a měla přátelské styky s literáty a filozofy své doby. V tomto případě má Šalda na mysli její přátelské vztahy k P. Marianu Schallerovi O. S. B. Vaněčková vytvořila literární salón, podobně jako vznikl cercle kolem R. Svobodové, F. X. Šaldy, J. Demla, O. Březiny a J. Floriana.

7

Hofgastein
Pesion Winkler 28. 7. 1928

Milá slečno JUC. Eliško,

velmi toužebně čekal jsem na Váš dopis, až včera večer konečně přání mé vyslyšáno jest. Třeba Vám vědět totiž, že můj život zde jest nad pomyslením nudný, bez událostí, mrtvolný. Ráno se koupu v teplé vodě — účelem té lázně jest, abych se zapotil. A ten pot má se stupňovat na pohovce v houni — což se do jisté míry i děje. Po koupeli ležím hodinu na divaně. Jest půl jedenácté a jsem hotov s léčbou.¹ Ale co nyní se dnem? Kolem směji se v slunci stráně a hory, ale já na ně nemohu vylézt. Chodím hůře než v Praze, staré kosti se ozývají. A tak sedím na balkonku svého pokojíka a dívám se do toho zeleného oblaku stromů, trav, lesů, rozestřeného na dosah ruky, a přece mně nedostupného. Knihy nevzal jsem si úmyslně s sebou, abych nebyl pokoušen k čtení — bolí mne oči z toho stálého přehrabávání se v knihách —, a noviny přelétnu za minutu: louskat je nemám ve zvyku.

Večer chodívám do nějaké kavárny a dívám se na šňůru aut — jedno nádhernější než druhé —, která se ženou kolem skoro bez přerušení. Auta z Francie, z Anglie, z Itálie, auta domácí i cizí — nemáte tuchy, kolik lidí za války se obohatilo a prohání se nyní světem. A všichni ti lupiči a zloději mají vypasené drzé tváře buldoků a shlížejí spatra a s opovržením na nás, pěší, snad proto, že jsme nekradli jako oni.² Jsou tu také jiné zába-
vičky, koncerty, šantány, představení divadelní, ale mne takové špásy nudí — nechodím tam. A tak sedám večer na zahrádce.

S kým pohovořit tu není. Byl zde gener. intendant státních oper berlínských, Hartmann,³ milý člověk, který zná dobře český hudební život, ale již odjel. A tak mně nezbyvá než cvičit se v umění nudit se znova a stále od repetice. Mé utrpení se ostatně doufám v dohledné době skoncuje. Mám vzíti 21 lázní a 12 jsem jich absolvoval. 10. srpna doufám být již v Praze.

Na Krk nepojedu, když Vás tam již nebude. Sám bloudit tam jako ztracená ovce, toho se mně nechce.

Měl jsem jet s Vámi a ne si dát nakukat ten Gastýn. Nedlouho před mým odjezdem z Prahy vytáhl mne, který jsem stále dřepěl doma, Mathesius večer k Nezdarovi do Celetné ulice. A pak jsme se šli podívat do toho baru Boccaccio, kterého nikdo z nás neznal. Je to prý nejnádhernější pražský bar, v podzemí jednoho nového splendidiho velehotelu. Řada aut stojí před vchodem. Vystupují tam jen tanečníci a tanečnice exotičtí a exotické, buď tropické od obratníka Kozoroha na jih, nebo polární, od 70. stupně severní šířky výše. Podle toho ovšem stojí tam černá káva 15 K. Nuže, tam mně vypravoval M.⁴ o tom, jak jste se podnapily (snad jen zcela málo), Vy a sl. Zdenka,⁵ na nějakém výletě nočním — na to jsme robili vtipy na té pohlednici, kterou jsme tam sepsali a která Vás, jak píšete, nedošla.

Jak se cvičíte na pohostinské vystoupení ve White Staru, je zcela v pořádku. Inteligent a inteligentka dnes nevědí, užíví-li je jejich zaměstnání; je vždy dobře mít v zásobě i jiná umění a dovednosti. Který velkokniže ruský by si byl pomyslel, že bude číšníkem v Paříži? A je jich tam nyní v tomto oboru skoro 100. Rousseau v Emilovi radí mladému šlechtici, aby se naučil i nějakému řemeslu, protože ho možná bude brzy potřebovat. A dnes item: doby jsou nejisté a čas jak válečný.

Závidím Vám ty krásné výlety, z nichž jsem dostal obrázky, proč tam nejsem s Vámi! A kam pojedete z Krku? Hned do Znojma? A zase to študýrování!?

Mnoho pozdravů! A napište mi ještě sem několik slov.

Přátelsky

F. X. Š.

Milý Vojtíku,⁶

rmoutí mne, že máš tak světské myšlenky jako na ten White Star. Já Tě tam brát nemohu; jednak je to jen pro franc-mačony, jednak já do takových místností nechodím; musíš se obrátit na nějakého odborníka.

Dostávám z Prahy *důvěrnou* zprávu, že V. M.⁷ pracuje již proti Tobě a svádí jednotlivé členy nebo lépe členkyně Tvého příštího sboru učít, aby Tě sabotovaly. Víš, co to je? Aby provozovaly tzv. pasivní resistenci a zne-příjemňovali Ti život jak jen možno.⁸ Ještě že *máš* mne, který Tě o všem předem zdraví a vůbec je Ti *morální* oporou! Doufej tedy, že i tentokrát to vyhraješ.

Těším se na Tebe a pozdravuji Tě i všechny ostatní slečny mnohokrát.

Arivederci!

Au revoir!

F. X. Š.

Dopis — dvojlist (20,8 cm x 13,5 cm). Psáno perem na všech čtyřech stranách. Adresa na obálce: Slečna JUC. Eliška Česneková, tč. Malinska, Otok Krk, hotel „Slavija“, SHS. Zpáteční adresa: F. X. Šalda, d. z. Hofgastein (Oesterreich), Pension Winkler. Údaje poštovního razítka: Thermal Bad Hofgastein 30. VII. 28.

¹ Srovnej Skácelíkovu knihu *Krásné setkání*, pojednávající mimo jiné o životě a chorobě F. X. Šaldy.

² F. X. Šalda byl kritik nejen literární a výtvarný, ale všímá si též poválečného společenského života a měl pochopení pro vše progresivní. Proto odsuzoval přežitky a mamonaření v době poválečné.

³ Generální intendant státních oper berlínských Georg Hartmann (1863–1936).

⁴ Bohumil Mathesius.

⁵ Sestra Elišky Česnekové.

⁶ Připsáno pro Vojtěšku Vaněčkovou, která se zúčastnila se sestrami Česnekovými prázdninových pobytů u moře.

⁷ V. M. — jde patrně o někoho z učitelského sboru. Dnes už není možno zjistit jeho jméno.

⁸ Vojtěška Vaněčková si v roce 1927 podala žádost na ministerstvo školství o přeložení do Prahy. Tam bydlela U Studánky, Praha 7. Jako ředitelka měšťanských škol dívkách měla v Praze ideové souborje; litovala, že opustila rodný kraj a svou romantickou školu v Jemnici.

8

Milá slečno JUC. Eliško,

jsem od 11. v Praze, účinku lázní posud necítím, ale lidé v Gastýně říkají, že se to dostaví až k vánocům jako present k Ježíšku. Já vím, že je to zdvořilá lež, a neberu to vážně. Na Krk se již letos nedostanu. Bojím se dlouhé jízdy. Z Gastýna jel jsem do Prahy 12 hodin, ale není ve mně mučivé vzpomínky. Div že mne nemusili vynést z vozu.

Jak pak těch strašných 24/25 hodin z Prahy do Rjeki! Pomyslím-li na ně, roztřesu se hrůzou i v obraznosti. Ano, kdybyste jela se mnou, dal bych si říci. Mně se totiž musí umět poručit, ne jen poručit, také se musí bdít, abych poručené vykonal . . .

S tou Vojtěškou jsou tu pěkné věci! Já jsem jí tolikrát říkal, aby se neexponovala za katolicism — hůř: za klerikalism. Naši klerikální kohouti jsou *velmi nečistá* odrůda kohoutů latinských — degenerovaní bastardi, kříženci různých neřestí; mají všecko, jenom ne to, co dělá krásu a sílu katolicismu pravého. Takové lůze se má člověk vyhnout a ne se s tím plichtit. Nu, změna prostředí přijde jí nyní dvakrát vhod; snad se v Praze uklidní.¹ Ona potřebovala vychovatele, resp. vychovatelku. Faninka jí moc zpovykala.² Měla byste Vy — slavná, energická femme savante — pročesat jí občas pačesy.

Včera dostal jsem zprávu o úmrtí Antonína Sovy.³ Odchází s ním člověk, kterého jsem měl moc rád. Přítel a druh, kterých člověk nemá v životě mnoho. Velmi se mne to dotklo. Jako by mně svět zpustnul . . . , tak to cítím.

V pondělí odjedu ještě na venek. V Praze je mi velmi teskno a jaksi odporně. Tolik jsem zatoužil po českém lese, po tichu, po soustředěné práci v něm. A tak pobudu snad nějaký týden ve Studánce u Rychnova n. Kněžnou. Znáte to tam? Je to na úpatí Orlických hor. Jednou jsem tam strávil několik milých chvil. Letos bojím se Pražáků. Kam ta lůza vkročí, tam tráva neroste. Ti by se měli pouštět jen do určitých zamořených krajů.

Až na podzim přijedete k tomu poslednímu rigorosu, navštivte mne určitě. Kdybyste neměla kde přenocovat před zkouškou, můžete u mne, než si naleznete nový byt: mám pokoj s postelí — zcela oddělený — nikdo by Vás nerušil.⁴

Mnoho pozdravů Vám i slečnám sestram.

Prátelsky

Dopis — dvojlíst (19,5 cm x 18,5 cm). Psáno perem na první, druhé a třetí straně. Adresa na obálce: Slečna JUC. Eliška Česneková, tč. Znojmo, ul. Českých legií. Zpáteční adresa: F. X. Šalda, Vinohrady, Kanálská 4. Údaje poštovního razítka: Praha 17. VIII. 28.

¹ Srovnej stať Vojtěšky Vaněčkové *Těžká služba u F. X. Šaldy* v almanachu *Na paměť F. X. Šaldy* (vydal Bohumír Lifka, Praha 1938) a její *Hrst vzpomínek v Stavitelích chrámu* (Praha 1941).

² Fanyňka Česneková, učitelka v Jemnici, bydlela v podnájmu u ředitelky Vojtěšky Vaněčkové.

³ Antonín Sova (1864–1928) zemřel 16. srpna 1928. Šalda si vážil jeho upřímného přátelství a měl ho rád. Srovnej *Korespondenci F. X. Šalda — Antonín Sova*, vydal Josef Zlka (Praha 1967).

⁴ Eliška Česneková nepřijala Šaldovo pohostinství v Kanálské ulici. Také v době zkoušek bydlela u přítelkyně Boženy Popilkové-Valade v Praze Nuslích.

9

Milá slečno JUC.,

dostal jsem Váš lístek, odpověď velmi opožděnou na můj dopis, v němž jsem Vám nabídl, že byste mohla bydlet u mne před tou poslední slavnou zkouškou. Ale Vy jste patrně velmi pyšná na ty své Nusle a mým pohostinstvím jste pohrdla. Těším se tedy, že Vás spatřím u sebe alespoň návštěvou.

Věřím, že Vás to tam na venku nyní musí nudit, zvláště nenašla-li jste si nějaký styk, který by Vás dovedl upoutat a být Vám rovnocenný. Ten život v rodinách s jejich úzkým obzorem bývá utrpením; pamatuji se, jak v mladých letech jsem prchal ze své rodiny, kdykoli jsem jen trochu mohl.¹

Asi dvakrát navštívila mne již Vojtěška, jednou byla se mnou dokonce v koleji. Myslím, že zde dosti pustne; spouští se, chodí na Buriana — na Smíchov a snad i jinam ještě; ona mně ovšem nic nepoví, poněvadž se hned posmívám neúčinnosti katolické morálky na její hříšnou duši. Myslím také, že ji užívá lhostejnost Marianova; doufala asi, že ji bude častěji navštěvovat, ale on Marian má asi mnoho jiných zájmů.²

Co dělá Františka v Jemnici?³ Není jí tam nyní pusto, když je tam sama? To je asi nad lidské síly, žít osamocena v takovém hnízdě. V Praze není nikdy samota úplná. Tady člověk slyší stále bouřit velkoměsto před dveřmi, i do snů mu bouří jeho vlna. Kdežto tam slyší jen vítr bouřící v lesích a honící se po pustých polích. Měla by se snažit dostat se aspoň do Znojma k rodině.

Až budete mít po rigorosu, podnikneme ve třech — Vy, Mathesius, já — nějaký menší flámeček s šampaňským a autem.

Přátelské pozdravy!

Váš
F. X. Š.

Dopis — dvojlíst (20,9 x 13,4 cm). Psáno na první a druhé straně. Adresa na obálce: Slečna JUC. Eliška Česneková, Znojmo, ul. Legionářů. Údaje na poštovním razítku: Praha 12. XI. 28.

¹ Eliška Česneková trávila většinu svého života ve Znojmě, kde bydlila s rodiči a později ve vlastní vile v ulici Legií. Ve Znojmě působila jako notářka.

² Vojtěška Vaněčková, kterou Marian Schaller navštěvoval v Jemnici pravidelně, byla v Praze jeho přátelstvím rozčarována. Patrně také nestačila svým regionálním pohledem porozumět problematice a úskalím kulturního a veřejného života v centru státu.

³ Sestra Elišky Česnekové, Františka, působila i nadále jako učitelka v Jemnici.

10

Drahá slečno Eliško,
sedíme s Vojtěškou a sl. Obhlídalovou v Piešťanech v starém parku a mnoho vzpomínáme na Vás; já zejména [na] chvíle, které jsem s Vámi probesedoval.¹ Přátelsky Váš

F. X. Šalda

Tvá Verunka.² Díky za dopis. Odepišu brzo! Boží Obhlídalová³

Pohlednice (Piešťany). Psáno perem. Adresa: Slečna JUDr. Eliška Česneková, notářka, Znojmo, ul. Československých legií 6. Údaje poštovního razítka: Piešťany 31. VII. 34.

¹ Šalda vzpomíná na návštěvy Elišky Česnekové v jeho bytě v Kanálské ulici, kde se Eliška Česneková často setkávala i s Vojtěškou Vaněčkovou.

² Vojtěška Vaněčková se někdy podepisovala Verunka a Elišku Česnekovou oslovovala Eržika.

³ Účastnice piešťanského pobytu F. X. Šaldy.

11

Milá slečno Eliško,
sedíme, tj. ležíme pod stolem úplně podnapilí a držíme se kolem krku. Buďte zdráva, vilo vyhnaná do pořící Dyje.¹

Váš F. X. Šalda

Kolášová Vojtěška
Simonetta Buonaccini²

Pohlednice – Pražský hrad. Psáno inkoustovou tužkou. Adresa: Slečna JUDr. Eliška Česneková, notářka, Znojmo, Morava, ul. Českosl. legií 6. Údaje poštovního razítka: Praha 25, 18. V. 35.

¹ Je to poslední Šaldův písemný pozdrav Elišce Česnekové.

² Ve společnosti byla mimo jiné Vojtěška Vaněčková a Simonetta Buonaccini (vlastním jménem Ludmila Šebestová, 1893–1935), která v tom roce vydala sbírku *Odi et amo*. Dílo této básničky oceňoval Šalda kladně.

12

[Praha 16. IX. 1935]

Má milá Vojtěško,
naposledy chtěl jsem Ti soukromě sdělit věc velmi důležitou, ale přišla ta pí Soukupová, tak jsem se k tomu nedostal.

Jde o to, že ta ničema Antonie,¹ která měla být již dávno zavřená v blázinci, mne žaluje. Že prý jsem ji svedl pod slibem manželství! A žádá odškodného 100.000 K! Pomysli si, jaký je to nesmysl! Slova o tom škoda. Ale žaluje, vzala si advokáta, já si také musil opatřit zástupce, a tak dojde asi na konci tohoto měsíce nebo v měsíci příštím k líčení.

Dovolávám se Tě jako svědkyně, abys mně před soudem potvrdila tyto skutečnosti:

1. že se chovala hrubě k mým hostům a ovšem i ke mně. (Pamatuješ se přece, jak byla surová k P. Marianovi!);
2. že měla v nepořádku byt (lidé mysli, že tam nikdo nebydlí, tak byla okna špinavá!);
3. že přišla mně dělat scény pozdě večer (bylas tenkrát u nás, asi o 9. hod. — druhý den jsi šla také na mé přání k vládn. radovi Vanáskovi).

Tedy až dostaneš do školy obsílku od soudu, buď tak laskava a přijď svědčit. Co není možné v této zemi! Všude jinde byla by již dávno za zámekem. A zde mne smí rozčilovat, zdržovat od práce, okrádat o čas i o peníze!

Nikomu o tom, prosím, neříkejte! Zvláště ne před Lenkou!² Nezasvěcuj ji do toho. Hnuší se mně přímo s někým o tom mluvit; a zejména nechci o tom mluvit v domácnosti. Tedy: nikomu ani slova!³

Mnoho přátelských pozdravů. Tvůj

F. X. Š.

Dopis — jeden list (25 cm x 20 cm). Psáno perem po obou stranách. Dopis není datován. Adresa na obálce: Paní Vojtěška Vaněčková, ředitelka měšťanských škol dívkách, Praha VII, U Studánky. Údaje poštovního razítka: Dobříchovice 16. IX. 35.

¹ Bývalá hospodyně F. X. Šaldy.

² Jiná hospodyně F. X. Šaldy.

³ Dopis se uchoval u Marie Vůjtové, schovanky Vojtěšky Vaněčkové. Marie Vůjtová bydlela v Bzenci — Moravském Písku, kam za ní Vojtěška Vaněčková jezdila v letech 1928—1937 na prázdniny a vácce, a zde v blízkém háji, napsala po smrti F. X. Šaldy stať *Těžká služba u F. X. Šaldy*. Šalda se také několikrát vypravoval na samotu u píseckého hájku, ale vždy z toho sešlo. Uchovaný dopis je jedním z dokumentů svědčících o tom, jak někteří lidé i z nejbližšího Šaldova okolí nevybíravými prostředky básníka týrali a vydírali.

Všechny Šaldovy dopisy i další literární dokumenty, fotografie, písemná sdělení a Šaldovy knižní dary Elišky Česnekové jsou uloženy v literárním archívu Lumíra Kučara.

LES LETTRES DE F. X. ŠALDA ADRESSÉES À ELIŠKA ČESNEKOVÁ

Vojtěška Vaněčková (1873—1951) a été directrice d'écoles primaires supérieures pour jeunes filles à Jemnice en Moravie. Elle traduisait de l'allemand et du français [le „Dostojevski“ d'André Suarès, en 1920] et publia des essais intitulés „Hrst vzpomínek“ [Une poignée de souvenirs] dans le livre Stavitelé chrámu [Les constructeurs de la cathédrale], Prague, 1941, de même que l'étude „Těžká služba u F. X. Šaldy“ [Au service difficile de F. X. Šalda] dans l'almanach Na paměť F. X. Šaldy [A la mémoire de F. X. Šalda], Prague, 1938. Elle visita la Suisse et en compagnie de Šalda Paris. A Jemnice elle créa un salon littéraire que venaient fréquenter F. X. Šalda, Růžena Svobodová, F. X. Svoboda, Otakar Březina, Jakub Deml, Marian Schaller et aussi la jeune étudiante en droit *Eliška Česneková* avec laquelle Šalda entretenait une correspondance. Elle l'intéressait par son enthousiasme pour la littérature en même temps

que comme ancienne élève de Březina. Cette correspondance se rapporte à la période de 1928 quand Šalda séjournait dans la ville d'eau autrichienne Hofgastein d'où il écrivit plusieurs lettres à Eliška et où il rédige le feuilleton „Dojem z léta,„ [Impression d'été] qu'il inséra dans sa revue Šaldův Zapisník [Le Carnet de Šalda].

La correspondance reflète la dépression sentimentale de Šalda et son état de santé de même que l'atmosphère d'amitié spirituelle nostalgique pour Eliška Česneková. On y découvre une part du sort d'un poète qui, comme c'était le cas de Březina, eut pendant toute sa vie pour compagne la sœur Douleur.

